

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента Улютіної Олени Анатоліївни – на дисертацію Расторгуєва Олександра Валерійовича «Процесуальний статус свідка в адміністративно-деліктному провадженні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження наукове дослідження процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні є надзвичайно важливим для забезпечення справедливого та об'єктивного розгляду справ про адміністративні правопорушення. Свідки часто є ключовими джерелами інформації, необхідної для встановлення істини в адміністративних справах. Вивчення їх процесуального статусу дозволяє зрозуміти, як найкраще використовувати їхні свідчення, забезпечуючи при цьому дотримання всіх юридичних процедур і гарантій. Це сприяє підвищенню ефективності адміністративного правосуддя та зміцненню довіри громадськості до судової системи.

Окрім цього, наукове дослідження допомагає виявити та усунути прогалини та колізії в чинному законодавстві. Чітке визначення прав і обов'язків свідка, процедур їхнього допиту та захисту сприяє правовій визначеності та передбачуваності адміністративного процесу. Такий підхід мінімізує можливості для зловживань та помилок, що можуть негативно вплинути на результати розгляду справ. Вивчення цих аспектів сприяє удосконаленню законодавства та нормативно-правових актів, що регулюють діяльність свідків у адміністративно-деліктному провадженні.

Питання захисту прав свідків також є надзвичайно актуальним у контексті адміністративних проваджень. Свідки можуть стикатися з різними формами тиску або залякування з боку зацікавлених осіб. Наукове дослідження процесуального статусу свідка дозволяє розробити ефективні механізми захисту

та підтримки свідків, включаючи юридичні, психологічні та соціальні заходи. Це важливо не тільки для захисту свідків, але й для забезпечення об'єктивності та неупередженості адміністративного процесу.

Нарешті, вивчення процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні має важливе значення для гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами та практиками. Багато міжнародних організацій, таких як ООН та Рада Європи, розробили рекомендації щодо захисту прав свідків та забезпечення їхньої участі у судових процесах. Аналіз цих рекомендацій і їх впровадження в національну правову систему сприяє покращенню якості правосуддя, зміцненню правової держави та підвищенню рівня захисту прав людини.

Саме тому, обрана тема дисертаційного дослідження Расторгуєва Олександра Валерійовича є актуальною, своєчасною та відповідає вимогам сучасності, а результати наукових пошуків автора мають науковий, практичний характер.

Дисертація Расторгуєва Олександра Валерійовича є першою в сучасній адміністративно-правовій науці спробою ґрунтовного та фундаментального аналізу процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні. Зі змісту дисертації вбачається, що її основоположною базою стали праці щодо загальної проблематики адміністративного права та процесу, а також дослідження науковців з теорії держави та права, державного управління та ін.

При цьому досліджуване автором питання має багатоаспектний характер і потребує виокремлення у його рамках низки важливих питань. Зокрема, це стосується потреби в дослідженні місця адміністративно-деліктного провадження в системі адміністративного процесу; визначення поняття та структури адміністративно-деліктного процесу; розкриття принципів адміністративно-деліктного процесу; визначення права та обов'язків свідка в адміністративно-деліктному провадженні; визначенні гарантій свідка в адміністративно-деліктному провадженні; розгляду відповідальності свідка в

адміністративно-деліктному провадженні; вивченні міжнародного досвіду процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні та виокремлення особливостей вирішення проблем судової практики щодо участі свідка в адміністративно-деліктному провадженні.

З огляду на викладене, а також зважаючи на відсутність комплексних монографічних наукових праць із досліджуваної проблематики в науці адміністративного права, необхідність реформування діючого законодавства у цій сфері та активізації відповідної законопроектної роботи, тема дисертаційного дослідження Расторгуєва Олександра Валерійовича є актуальною та своєчасною.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

Достовірність одержаних результатів досягнута дисертантом завдяки використанню значного масиву вітчизняної та зарубіжної наукової, нормативної та публіцистичної літератури. При цьому, як вже підкреслювалось, враховані праці фахівців філософії, соціології, теорії права, адміністративного, адміністративно-процесуального, міжнародного права тощо. Акцентовано увагу на дослідженні положень чинного та перспективного вітчизняного законодавства.

Цінність роботи полягає у ґрунтовному аналізі процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні, окресленні можливих шляхів теоретичного, нормативного та практичного удосконалення та розвитку даного виду адміністрування. Зважаючи на це можна констатувати, що достовірність отриманих висновків та обґрунтованість запропонованих пропозицій і рекомендацій визначається правильно обраним методологічним підходом до здійсненого дослідження, достатнім використанням наукового, нормативного та емпіричного матеріалу. Звертає на себе увагу також намагання дисертанта працювати на різних рівнях наукового дослідження – від фундаментального до науково-прикладного. Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості дисертаційної роботи.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших наукових спроб вирішити наукове завдання, що полягає в дослідженні процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні. За результатами здійсненого дослідження дисертантом запропоновано низку нових наукових положень і висновків. Зокрема:

вперше:

- визначено, що адміністративно-деліктний процес складається з трьох частин: 1. загальна: визначено предмет, мету, завдання, принципи адміністративно-деліктних проваджень, види суб'єктів деліктного провадження, їх права та обов'язки, поняття та види доказів; 2. особлива: юрисдикція суб'єктів; порядок складання та вимоги до оформлення процесуальних актів; порядок застосування заходів забезпечення провадження; особливості процесу доказування; провадження по застосуванню окремих видів адміністративних стягнень; 3. спеціальна: визначає особливості здійснення окремих видів адміністративно-деліктних проваджень, які містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актах, наприклад, адміністративне провадження в справах про адміністративні правопорушення (розділ XIX Митного кодексу України); провадження про порушення митних правил; провадження в справах про порушення митної брокерської діяльності (розділ XIX Митного кодексу України); провадження за порушення норм лісового законодавства (розділ VI Лісового кодексу України); провадження за порушення норм земельного законодавства (розділ VIII Земельного кодексу України); провадження по притягненню юридичної особи адміністративної відповідальності тощо;

- визначено, що юридичні гарантії свідка в адміністративно-деліктному провадженні – це система гарантованих державою засобів захисту прав, свобод та інтересів свідка на всіх стадіях адміністративно-деліктного провадження. Виокремлено види юридичних гарантій свідка в адміністративно-деліктному провадженні;

- на підставі вивчення міжнародного досвіду процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні запропоновано: 1) виокремити главу в Кодексі України про адміністративні правопорушення, в якій визначити адміністративно-правовий статус свідка як учасника адміністративно-деліктного провадження та юридичні гарантії свідка; 2) передбачити можливість отримання показів свідка як джерела доказів у разі неможливості його з'явлення до суду та за наявності обґрунтованих підстав у режимі відео конференції; 3) виокремити матеріальним та процесуальні адміністративно-деліктні імунітети свідка; 4) серед прав свідка передбачити право на відвід перекладача; допомогу представника; заявляти клопотання; 5) розширити види примусових заходів забезпечення адміністративного провадження, що можуть бути застосовані до свідка;

- визначено, що особливостями судової практики щодо участі свідка в адміністративно-деліктному провадженні є: 1) при притягненні до адміністративної відповідальності свідка в межах розгляду основного адміністративного провадження у свідка виникає паралельно інший адміністративно-процесуальний статус – суб'єкта адміністративного правопорушення, що спричиняє виникнення додаткових прав та обов'язків; 2) особою, яка складає протокол про адміністративне правопорушення вчинене свідком є судовий розпорядник; 3) адміністративний протокол про притягнення свідка до адміністративної відповідальності може складатися, а може і ні; 4) у зв'язку з притягненням свідка до адміністративної відповідальності не формується нова адміністративна справа, а протокол та постанова про притягнення свідка до адміністративної відповідальності додаються до матеріалів основної адміністративної справи; 5) передбачені скорочені строки розгляду матеріалів про притягнення свідка до адміністративної відповідальності – 24 години; 6) адміністративно-деліктне провадження по притягненню свідка до адміністративної відповідальності спричиняє затягування та збільшує розумні строки розгляду основної адміністративної справи; 7) у випадках відсутності норм, що визначають адміністративно-

процесуальний статус свідка в адміністративно-деліктному процесі потрібно застосовувати принцип аналогії права з суміжних галузей права; 8) адміністративна справа про притягнення свідка до адміністративної відповідальності розглядається суддею-доповідачем зі складу суду, що розглядає справу, під час розгляду якої вчинено правопорушення; 9) моментом вчинення свідком дій передбачених ст. 185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення є оголошення перерви у судовому розгляді справи або одразу після закінчення судового засідання; 10) в нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення не задекларовано чітко юридичних гарантії не лише свідка, але й інших учасників розгляду справи про адміністративне правопорушення, що відповідно, ускладнює процес їх забезпечення; 11) протокол про адміністративне правопорушення вчинене свідком взагалі не містить номера, хоча додається до матеріалів справи в межах розгляду якої його було складено; 12) головними недоліками адміністративного протоколу про притягнення свідка до адміністративної відповідальності є: не вказано за яким документом засвідчена особа порушника (графа 10); відсутній підпис особи про роз'яснення їй прав, визначених ст.286 Кодексу України про адміністративні правопорушення; не заповнено графу про дату розгляду справи і повідомлення особи під підпис; відсутні пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності чи інформація про відмову від підпису протоколу; 13) перелік діянь, як визначені в ч.1 ст.185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення не є вичерпним і може бути розширеним з огляду на конкретну ситуацію та обставини, що їй передували; 15) сума штрафу має бути сплачена порушником не пізніше як через 15 днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, окрім цього, потребує сплати також судовий збір;

- аргументована пропозиція доповнення Кодексу України про адміністративні правопорушення ст. 185-3-1 «Прояв неповаги свідком до компетентного суб'єкта публічної адміністрації, його посадової особи, яка здійснює адміністративне провадження в справах про адміністративне

правопорушення»;

удосконалено:

- визначення особливостей адміністративного процесу, що виокремлюють його з-поміж інших видів юридичного процесу, а також визначено місце адміністративно-деліктного провадження в системі адміністративного процесу;

- систематизацію прав свідка як учасника адміністративного провадження в справах про адміністративні правопорушення: давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє; користуватися письмовими записами; відмовитися від давання показань та не свідчити проти себе самого, близьких осіб; на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду; підписувати та робити зауваження щодо правильності занесення показань до протоколу; право на оскарження застосованих до нього заходів забезпечення провадження (наприклад, привід); заявляти клопотання під час розгляд адміністративної справи;

- поняття, що адміністративна відповідальність свідка в адміністративно-деліктному провадженні – це адміністративні правовідносини, що виникають в публічно-правовій площині між судом та юрисдикційним органом публічної адміністрації, його посадовою особою та фізичною особою, яка має процесуальний статус свідка в адміністративному провадженні, що полягає в застосуванні до правопорушника адміністративно-правових санкцій у разі порушення останнім його процесуальних обов'язків.

дістали подальшого розвитку:

- теоретичне визначення понять «свідок», «показання свідка», «адміністративно-провадження», «адміністративно-деліктний процес», «адміністративний процес»;

- теоретичні підходи щодо подвійної природи адміністративно-деліктного провадження, адже, суб'єктом вирішення даної індивідуальної конкретної справи може бути суд загальної юрисдикції та уповноважені органи публічної адміністрації та їх посадові особи;

- аргументи, що принципи адміністративно-деліктного процесу є основні

вихідні закономірності, котрі закладено в основу інституту адміністративної відповідальності, що визначають підстави та порядок притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинене нею адміністративне правопорушення на протязі всіх стадій провадження в справах про адміністративне правопорушення. Запропоновано принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення поділити на дві групи: загальні та спеціальні.

Структура роботи, виклад її тексту, оформлення здійсненні відповідно до вимог, які пред'являються до кандидатської дисертації дисертацій.

В першому розділі «Адміністративно-деліктне провадження як об'єкт адміністративно-правового дослідження» розкрито: місце адміністративно-деліктного провадження в системі адміністративного процесу, визначено поняття та структура адміністративно-деліктного процесу, а також виокремлено принципи адміністративно-деліктного процесу.

Другий розділ «Елементи процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні» присвячено актуальним питанням: поняття та елементам процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні; визначенню прав та обов'язків свідка в адміністративно-деліктному провадженні; виокремленні гарантій свідка в адміністративно-деліктному провадженні, а також розкриттю відповідальності свідка в адміністративно-деліктному провадженні.

У третьому розділі «Шляхи удосконалення процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні» досліджено міжнародний досвід процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні та визначено особливості вирішення проблем судової практики щодо участі свідка в адміністративно-деліктному провадженні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертаційному дослідженні висновки й пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній сфері – як теоретичне підґрунтя для

подальших глибоких науково-правових досліджень питань процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні, нормативно-правового забезпечення удосконалення зазначеного регулювання тощо; нормотворчій діяльності – для удосконалення законодавства, норми якого регулюють суспільні відносини в адміністративно-деліктному провадженні, зокрема, участь свідка в адміністративному провадженні в справах про адміністративні правопорушення; правозастосовній діяльності – з метою підвищення ефективності діяльності юрисдикційних суб'єктів, а також у навчально-методичній роботі – для підготовки навчальної літератури, методичних рекомендацій та інших документів навчально-методичного характеру для викладання дисциплін професійного циклу спеціальності 081 «Право».

Основні положення дисертації, теоретичні та практичні висновки й рекомендації оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Юриспруденція в сучасному інформаційному просторі» (м. Київ, 1 березня 2019 року); «Інноваційний розвиток правової науки в умовах модернізації суспільства» (28 лютого 2020 року); «III Міжнародний молодіжний науково-юридичний форум» (м. Тернопіль, 14-15 травня 2020 року); «Аеро-2020. Повітряне і космічне право» (м. Тернопіль, 20 травня 2020 року); «Сучасне право в епоху соціальних змін» (26 лютого 2021 року); «IV Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму» (м. Тернопіль, 20-21 травня 2021 року).

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення дисертації знайшли своє відображення в 12 наукових публікаціях, з них п'ять – статей в журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – в науковому періодичному виданні, що індексується в Web of Science; шість – тез виступів на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Основні положення, висновки і рекомендації, що містяться у дисертації,

повністю відображені в авторефераті.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи позитивно рецензовану роботу, необхідно вказати на наявність певних недостатньо аргументованих положень, дискусійних моментів та зауважень:

1. На с. 87 дисертації дисертант визначає, що «права свідка можуть бути ширші від загальних прав, які визначені в Кодексі України про адміністративні правопорушення». Наявність більш широкого кола прав та обов'язків спричинено їх роллю в адміністративно-деліктному процесі та наявність різних категорій свідків. В той же час, автор зазначає, що в окремих випадках можна вести мову про виникнення додаткових прав, обов'язків та юридичних гарантій свідка в залежності від його правового становища під час розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Поясніть в яких випадках можливе виникнення додаткових прав у свідка? Яка роль свідка в адміністративно-деліктному процесі та про наявність яких різних категорій свідків Ви ведете мову?

2. На с. 117 дисертації автор називає однією з гарантій свідка в адміністративно-деліктному провадженні - можливість свідка залучати перекладача. Втім, автор не розкриває даний вид гарантій.

3. На с. 161 дисертації автор наголошує на необхідності чіткого визначення прав та обов'язків, а також юридичних гарантій свідка як учасника адміністративно-деліктного провадження по принципу аналогії закону та визначити на рівні Кодексу України про адміністративні правопорушення по аналогії ст.ст. 65-67 Кодексу адміністративного судочинства України, ст.66 Кримінального процесуального кодексу України перелік прав та обов'язків свідків в адміністративно-деліктному провадженні. Яким чином, має бути реалізована дана пропозиція?

4. Автору варто було б більшу увагу приділити наведенню кількісно-якісних показників, які в цілому б сприяли більш ґрунтовному підкріпленню наведених авторських пропозицій.

Разом із тим висловлені зауваження, насамперед, характеризують

складність проблеми, що досліджується, вони істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Расторгуєва Олександра Валерійовича.

ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження Расторгуєва Олександра Валерійовича «Процесуальний статус свідка в адміністративно-деліктному провадженні» є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе для науки адміністративного права питання – теоретичні та практичні аспекти процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні, а також рекомендації щодо удосконалення нормативних засад відповідного статусу.

Автореферат відповідає змісту дисертації, а в основних публікаціях розкрито її основний зміст.

Дисертація відповідає вимогам, що пред'являються до відповідного різновиду наукових робіт у положеннях Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Расторгуєв Олександр Валерійович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і
природокористування України

Олена УЛЮТІНА

